

лику зацікавленість присутніх у розвитку зв'язків між кафедрою (зав. - проф. С.Козак) та НБУ, можливість допомоги з її боку в інформаційному пошуку документів музичної україніки на терені Польщі.

Накреслена програма співробітництва бібліотекарів музичного відділу БН і сектора нотних видань НБУ включає обмін інформацією про документи україніки

та полоніки, участь у дослідженні видань з музичного мистецтва в колекції Regia, підготовку фестивалю, наукової конференції, виставки й конкурсу молодих виконавців до 100-річчя від дня народження визначного українського композитора В.Косенка, який до підліткового віку жив у Варшаві. Підготовлено матеріали до видання каталогу його творів.

Хана-Лора Гоншіор

ЗІБРАННЯ СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОНДАХ БАВАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

За кількістю фондів Баварська державна бібліотека (БДБ) є центральною земельною й другою науковою універсальною бібліотекою Німеччини. Згідно з програмою забезпечення літературою Німецького науково-дослідного об'єднання (ННДО) паралельно з регіональними функціями виконує і позарегіональні. З 1949 р. - це центр ФРН з комплектування видань з питань історії, археології, візантиністики, музикознавства, мовознавства, культури, краєзнавства і фольклористики, що вийшли в Східній Європі, а також про цей регіон поза його межами. Поняття *Східна Європа* вживається тут у широкому розумінні й охоплює також Центральну та Південно-Східну Європу, включаючи Росію.

БДБ нагромаджує також літературу з галузей знань, які не належать до спеціальної тематики комплектування. Це мистецтво, релігія, філософія, право, екологія, економічні й соціальні науки, журнали й довідники з природознавства та медицини. Наприкінці 1995 р. зібрання східноєвропейської літератури мало близько 700 тис. томів.

Процес формування фонду розпочався з часів заснування бібліотеки (XVI ст.), але планомірним його комплектування стає тільки в середині XIX ст. Саме тоді створюються передумови для поповнення цієї збірки, чому сприяла організація при БДБ Слов'янського відділення. Його діяльність перервала друга світова війна. Від зруйнування бібліотеки у 1943 р. потерпіли цінні частини фонду східноєвропейської літератури. Лише в середині 50-х років деякою мірою нормалізувалася робота зі слов'янським зібранням, згодом розширеним до східноєвропейського.

Коли ННДО розпочало комплектування східноєвропейською літературою, стало можливим поряд з інтенсивним придбанням сучасних видань відновити втрачені під час війни частини фонду «Академіка» і «Тургія» (література з питань історії та географії Південно-Східної Європи). Згодом це зібрання перетворилося в найбільший спеціальний фонд не тільки БДБ, а й усієї Німеччини.

Журнальні масиви систематично комплектуються з середини XIX ст. Ядро зібрання становлять російські часописи й серіальні видання. Наприклад: *Чтения в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете; Известия Императорского Русского географического общества; Отечес-*

твенные записки; Русская старина; Русский вестник; Сборник Русского исторического общества; Вестник Европы; Журнал Министерства народного просвещения тощо.

У колекції підібрано публікації й інших східнослов'янських країн. Приміром: *Киевская старина, Основа, Записки наукового товариства ім. Т.Шевченка, Casopis Narodnigo Muzea, Casopis Matice Moravske, Cesky lid, Vestnik Kral. Ceske Spolecnosti Nauk, Slovansky prehled, Slovenske pohľady, Przegląd polski, Rozprawy Akademii Umiejetnosci, Rad Jugoslovenske Akad. Znanosti i Umjetnosti, Starine. Jugoslovenska Akad. Znanosti i Umjetnosti, Vjestnik Hrvatskoga Arheoloskoga Društva, Letopis Matice Srpske, Dom in svet, Ljubljanski zvon, Sbornik za narodni umotvorenija i narodopis* та ін.

Майже всі східнослов'янські журнали закладені в базу даних ЕОМ і в 1993 р. включені в чотиритомний *Каталог східноєвропейських журналів* (складається з алфавітної та систематичної частин і налічує 11378 назв). *Україніку*, як й інші частини фонду, в БДБ не відокремлено. Цей масив поповнюється і розширюється з 50-х років. Нині він один з кращих у німецьких бібліотеках. У ньому відбито й публікації повоєнного часу. Основне ядро - емігрантська література.

Переїзд Українського вільного університету з Праги до Мюнхена сприяв створенню численних політичних та культурних об'єднань. Значна частина їхньої видавничої продукції надходила в бібліотеку як обов'язковий примірник. Систематично одержувалися також публікації української еміграції з Канади, США, Південної Америки та Австралії, з Українського католицького університету св. Климента в Римі, з Радянської України. Літературою, що видається в країнах Східної Європи, комплектується Східноєвропейський відділ, а західною про країни Східної Європи поповнюється Загальний відділ комплектування БДБ.

Зі щорічних надходжень (приблизно 20 тис. томів) майже 75 % припадає на східноєвропейські видання (у 1995 р. надійшло 16125 томів). Найбільше видань з країн Східної Європи придбано коштом БДБ і ННДО.

Бібліотека як спеціальний центр з комплектування східноєвропейською літературою має змогу використовувати *міжнародний книгообмін*, де посередником виступає Об'єднання, і здійснювати його з 86 бібліотеками Східної Європи. З успіхом долаються труднощі комерційного книжкового ринку.

Ліквідація центрів продажу літератури ускладнила можливості конкуренції книготорговельних фірм з продукцією багатьох малих приватних чи

напівприватних видавництв. Книгообмін з бібліотеками різних регіонів дає реальний шанс комплектувати рідкісні малотиражні публікації, а також книги маловідомих видавництв. Шляхом обміну через посередництво ННДО в 1995 р. придбано 3974 томи.

Як бібліотека Баварської академії наук БДБ використовує також можливість книгообміну цієї академії. Він нині скоротився. Зменшилися й надходження літератури зі східноєвропейських академій наук.

Безпосередній книгообмін, який БДБ підтримує з 34 східноєвропейськими бібліотеками, незначний, бо власної продукції для цього немає. Подарованої літератури небагато, до того ж вона часто перетинається з поточними замовленнями. Пропозиції щодо передачі великих партій книг нами відхиляються з-за дублювання.

Освоєння фонду східноєвропейської літератури здійснюється аналогічно іншим фондам, що дає змогу відбивати їх у всіх головних каталогах. Література, яка виходила з 1982 р., весь фонд старих видань до 1840 р. були введені в комп'ютер і знаходяться тепер у банку даних (БД) Бібліотечного об'єднання Баварії (включає 58 баварських наукових бібліотек). Східноєвропейські журнали входять і до цього БД, і до БД журналів, завдяки чому відомості про них стали доступними й поза межами Баварії.

Східноєвропейська література відображена також у всіх позарегіональних банках нормативних даних, з якими БДБ пов'язана комп'ютерною мережею. Наприклад, БД колективних авторів чи предметних рубрик. За допомогою сканера в комп'ютер вводиться картковий каталог на видання 1953 - 1981 рр. Формування його має бути завершено в 1997 р. У машинопрочитваному вигляді буде й чергова частина східноєвропейського фонду.

Введення в дію системи DBV - OSI (Deutscher Bibliotheksverbund - Open systems interconnection) стане передумовою комп'ютерного зв'язку німецьких електронних каталогів і спеціальних інформаційних центрів. Крім того, підключення до INTERNET усіх даних БДБ, у тому числі східноєвропейського фонду літератури, зробить його доступнішим. Отже, українські бібліотеки, у разі підключення до INTERNET, матимуть доступ до наших фондів.

У читальному залі східноєвропейської літератури облаштовано 42 робочих місця і підручну бібліотеку з відкритим доступом, яка налічує 31 тис. томів. Вона побудована згідно з основними географічними групами, а всередині них - за предметними підгрупами. Тут зосереджено рідкісні довідники, зокрема *Опыт русской библиографии В.С. Сопикова*, *Материалы для русской библиографии Н.В. Губерти*, *Русская историческая библиография В.И. Межова*, *Каталог русских книг Библиотеки... Императорского университета С.- Петербурга* і багато інших генеалогічних праць про Росію, Польщу, країни

Прибалтики, а також географічний лексикон *Slownik geograficzny Krolewstwa Polskiego* тощо.

Поряд з монументальним твором Естрейхера *Bibliografia polska* тут є бібліографії: Z. Tobolka. *Ceska bibliografie und Knihopis ceskoslov. tisku*; S. Novakovic. *Srpska bibliografija*; I. Kukuljevic-Sakcinski. *Bibliografija hrvatska*; L. Rizner. *Bibliografija pisomnictva slovenskeho*; I. Bianu und N. Hodos. *Bibliografia Romanesca veche* та ін. З біографічних довідників слід назвати *Русский биографический словарь*, *Русские портреты*, *Критико-биографический словарь русских писателей и ученых С.А. Венгерова* або *Polski slownik biograficzny*.

У розділі енциклопедій можна ознайомитися з такими фундаментальними виданнями, як *Энциклопедический словарь*, *Новый энциклопедический словарь* Брокгауза і Ефрона, *Энциклопедический словарь* братів Гранат, *Православная богословская энциклопедия*, *Українська загальна енциклопедія*, *Encyklopedja powszechna S. Orgelbranda*, *Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana*, *Encyklopedja powszechna Ultima Thule*, *Ottuv slovník naučný*, *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenska von S. Stanojevic*, *Enciklopediceski rečnik von L. Kasarov*, *Enciclopedia Romana von Diaconovcih*.

Ми назвали тільки найважливіші видання старого цінного фонду, але до них слід додати цілий ряд загальних і спеціальних енциклопедій.

У великому розділі словників (понад 3800 томів) є видання XIX і початку XX ст.: словники Фр. Міклошича, І. Срезневського, В. Даля, С. Лінде, Й. Юнгмана, Д. Данічича, В. Караджича, Н. Герова, Фр. Куршата та інші, а також чимало словників, виданих останнім часом усіма східноєвропейськими мовами й з усіх галузей знань, включаючи природничі науки й техніку.

Спеціальні довідники (рукописи, карти або музичні твори) розміщені у відповідних читальних залах. Частина східноєвропейських журналів і газет (приблизно 1800) - у загальному залі періодики, де експонуються журнали поточного року.

Безперечний інтерес становлять каталоги підручної бібліотеки, цінний довідниковий інструмент - копія каталогу «Russica» Університетської бібліотеки в Хельсінкі, різні друковані каталоги німецьких та іноземних східноєвропейських бібліотек.

Щомісяця в перші десять днів у читальному залі східноєвропейської літератури експонуються нові надходження з країн Східної Європи, а також публікацій про цей регіон, видані на Заході.

З антикварними надходженнями літератури можна ознайомитися у випусках *Osteuropa - Neuerscheinungen (Східна Європа - Новинки)*, з поточною актуальною інформацією для славістів у *New contents slavistic*, який виходить з 1976 р. щоквартально і подає зміст приблизно 360 спеціальних слов'янських журналів з 30 країн світу.

© Пер. з нім. Н. Малолетової

Відкриваємо нову рубрику, в якій запрошуємо
взяти участь всіх зацікавлених:
Літопис бібліотек України.